

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ŠT. 19.

V LJUBLJANI, 8. MAJA 1997.

KNJIGA 21

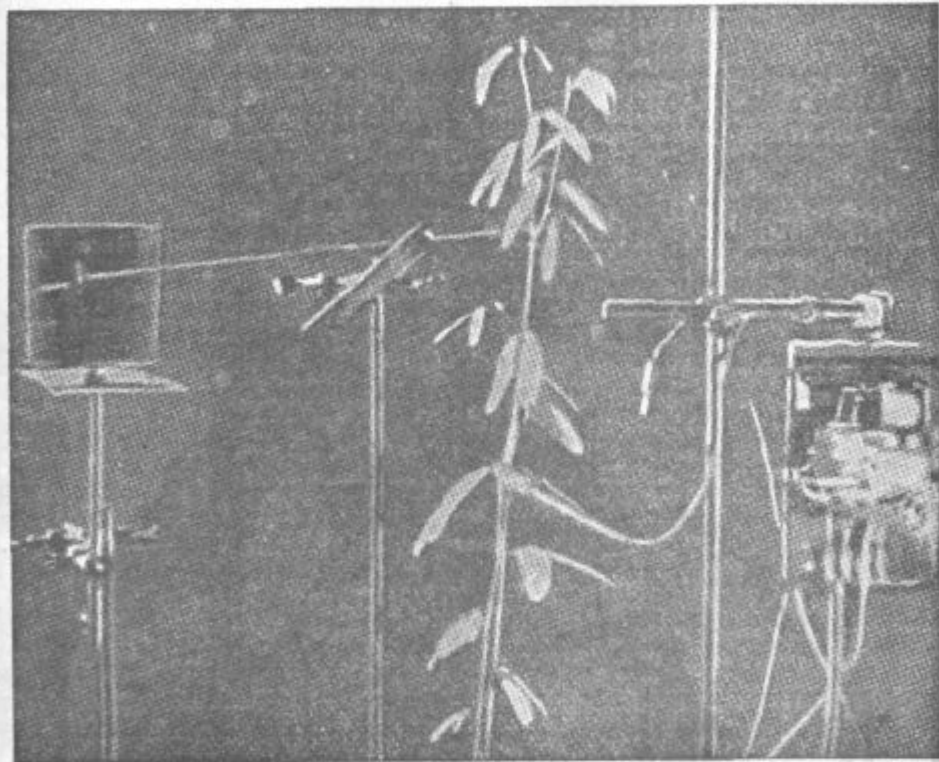
MATI (risba od Spitzmann)

DUŠEVNO ŽIVLJENJE RASTLIN

Rastlina je enakopravno bitje med človekom in živaljo,« je dejal pred nedavnim znanstveni vodja novega filma »Ufe«, ki hoče prikazati čutno življenje rastlin, dr. Ulrich K. T. Schulz. To je nedvomno smel poskus, a Schulz ga vrši z vztrajnostjo že tri leta.

Alli morejo biti rastline žalostne? Ali

Kakor med ljudmi imamo med rastlinami takšne, ki zgodaj »vstajajo« in ki dolgo spe. Z napornim delom je snemalec Suchner posnel dnevno življenje rastlin. V teh posnetkih je videti, kako se zvečer počasi pripravljajo za spanje, kako zvijajo svoje liste ali jih pobesijo, kako postajajo v tem položaju neobčutljive za vnanje vplive, kako se spet

Filmanje dnevnega življenja mimoze

morejo občutiti strah in obup, sovraštvo in ljubezen? Ljudje na takšna vprašanja ne morejo s sigurnostjo odgovarjati. Znanost si seveda že dolgo prizadeva, da bi raziskala notranje življenje rastlin. Novi film ga hoče tudi nazorno prikazati. Seveda je čutno življenje rastlin drugačno nego pri ljudeh in živalih, ker živijo rastline pač v drugačnih življenjskih pogojih. Temeljno dejstvo pa je to, da imajo rastline določena čutila, s katerimi reagirajo na vnanje dražljaje. Kar so pri človeku žični vodi, so pri rastlinah vodi dražljajev, ki prenašajo občutke od razdraženega mesta skozi vso rastlino.

prebujajo, se dvigajo in stegujejo, svetlobi in soncu naproti. Filmski možje pa so z vsemi mogočimi finesami preizkušali obračljivost rastlin do svetlobe. Majhne svetilke so prižigali n. pr. sedaj tu, sedaj tam. Kakor na povelje so se rastline obračale proti tem svetilkam. Videti je bilo, kako jih organi za dojetanje svetlobe obračajo v te smeri.

Posnetke te vrste so delali v prostoru, ki je bil obdan s steklenimi stenami rubinaste barve, za katerimi so bili žarometi. Krvavo rdeča svetloba je torej rabila za osvetljevanje filmskega traku, med tem ko je bil prostor za rast-

line tako rekoč temen. Rdeča svetloba jih namreč ni dražila niti najmanj, tem bolj pa belo žareče svetilke. Celo na bakterijsko svetlobo so reagirale. Ker so mogli takšne posnetke delati le v prostoru, ki ga je osvetljevala rdeča luč, so morali uporabljati seveda filmsko tvorivo s posebno plastjo, ki je bila občutljiva za rdeče žarke.

Rastline čutijo tudi bolečine, čeprav ne v našem smislu. Prezebajo, potijo se in se borijo za svoj obstanek do skrajnosti. Človek tega ne vidi ali pa le v skrajnih primerih. Toda kamera je s stisnjenim časom posnela tudi najmanjše gibe rastlinskega čutnega življenja. »Mučili« so jih, s tem da so jih stiskali, suvali ali ožigali. V istem trenutku je rastlina »vtrepetala« in kakor svarilni klic je šlo skozi stebela in liste. Rastlina je zavzela položaj kakor za obrambo. Filmski možje so poslali skozi rastlino slabotne električne sunke. Takoj so se listi zvilili. Če pa so takšne poskuse delali ponoči, ko je rastlina spala, je reakcija izostala. To dejstvo je vodilo do novega poskusa: rastline so kloroformirali. Z umno pripravo so jih spravili v zvezo s »pisalnikom«. Kakor na deski za mrzlico so se risale lomljene črte na vrteči se registrirni bobni. Sprva je bila rastlina pod vplivom etra kar »razposajena«, potem pa so postajali njeni življenjski utripi čedalje slabotnejši, končno se je povsem »onesvestila«. V tem stanju so z njo delali lah-

ko, kar so hoteli, a ni več reagirala. Šele ko je eterska omama minula, je postala rastlina spet občutljiva, čutni organi so se zbudili. Iskre in ogenj so prizadeli rastlini »bolečine«. Z alkoholnimi parami so rastlino celo lahko opijavili. S prostim očesom ni bilo opaziti posebnih sprememb, toda kamera, ki je vsakih trideset sekund napravila en posnetek, je mogla ujeti poedine faze spremembe, ki je bila pravo drhtenje.

Še mnogo drugim neugodnim okoliščinam so izpostavljali rastline v filmskem ateljeju. Pustili so, da zmrznejo ali da jih umori vročina. Žilava in težka je bila borba rastlin s smrtjo. V njih bližino so spravili tudi majhne količine čiste ogljikove kisline. Naravnost »z glavo navzdol« so se vrgle proti temu svojemu življenjskemu elementu. Prav tako hitro pa so se obračale proč, če so jih hoteli »osrečiti« recimo z žveplovim vodikom ali klorom. Do najtanjših korenin segajo čutni organi in dražljajni vodi rastlin. Film je n. pr. tudi pokazal, da imajo rastline v zrnih škroba v korenini in drugod neko vrsto organa za ravnotežje. Če so na umeten način odpravili učinek težne sile, je rastlina rasla vodoravno dalje. V istem trenutku, ko se obnovi naravno stanje, pa pričenjajo učinkoviti organi ravnotežja: steblo vodoravno ležeče rastline prične rasti navzgor korenina pa navzdol.

Po razpravi H. Miltnerja —kj.

NOV POLJSKI PRAVOPIS

1. 9. 1936 je naučno ministrstvo uvedlo novi pravopis, dokaj različen od prejšnjega. To je že 11. oblika poljske ortografije po ustanovitvi poljske države: doslej je ostala v veljavi 8. oblika. 9. in 10. prosvetni minister ni odobril, 11. pa je napravil obvezno za šole in državne urade. Glavne poteze se dajo takole posneti: tujke se pišejo z *i*, n. pr. chemia, Hieronim, za *c*, z in *s* pa z *j*, n. pr. Franjeja, komseja, Azja. Dve besedi se smeta pisati na dva načina: Maria in Maryja, triumf in tryumf. Dvozložnice, pričete s *c*, *s*, ali z *z*, da ne postanejo enozložnice, se pišejo: cyjan, Syjam, Syjon. Za predlogi pride *j*: objavić, odjechać, podjazd, rozjasnić. Poleg objadać sie stoji objad. Vsa pravila in besednjak (okoli 35.000 besed) obsega n. pr. Nitscheva Książnica-Atlas. K.

Starost in težava, pomanjkanje in zlovolja — vsa ta pogubna življenjska rja se da odstraniti edinole z oljem veselosti.

Dr. Olivier W. Holmes

RJAVI HROŠČ
(Loni Busch-izresanka)

EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

DR. ANTON DEBELJAK

NADALJEVANJE

Za Iliri — njih ostanki so Albanci — so pritisnili na Koroško Kelti (400—15 pr. Kr.). V gornjih predelih so se imenovali Tavrijci: »tur« je gora. Na spodnjih pa Noriki, po mestu Noreji. Spojili so se z Rimljani. Po njih je ostalo nekaj imen: Drava (ne pomeni torej Deroča kot češki pridevnik dravý), Karavanke, boginja Belestis... Nazadnje še morda — golša. Potakem privesek, o katerem se je izrazil star Korošec, videč tujca brez takega okraska: »Bog tega človeka nima rad, ni mu dal vseh

Liepi pobči rajamo,
Sibe vase imamo,
Liepe dečle vozimo
Z devetami krofami...

Fejst fantje, ki nosijo že sibe vase, t. j. sive lase. Ista zamenjava kakor po Tolminskem: pijem velo bino kakor kraba vele varbe. Sv. Anton je hodil v šolo zabitarsko, t. j. jezuit(ar)sko, kakor omenja pravilno dr. J. Lovrenčič v razpravi »Student v naši narodni epski pesmi« (Mentor 1936).

Pri Beljaku se v Dravo izliva Jezerica, odtok Osojskega jezera. Posled-

VRBSKO JEZERO

glidov«. Berneker navaja bolg., srb., ukraj. »gušo« kot izposojenko iz romunščine, pozná jo tudi v lombardščini. Iz te je po Štreklju slov. goža in nem. dial. Gosche. Ako je ta razlaga točna, si moram misliti, da sta naš golžun in golša naslonjena na golt(anec). Drugi naziv za prirodni nakit je prča(nec) in brahor (od brehati). Glede na galski ali keltski izvor pa meni Meyer-Lübke v R. Et. Wb 1935 pod značko geusiae = Kehle, da zadevna balkanska beseda težko sem spada.

Nemara je naš samodrč preneglo uhajal in zato nisem ugledal nobenega golšavca. Brez njih pa ni, saj pravi popevka v Borovljah:

Sliša je strhana,
skedenj pa uknjast;
lubca je krofasta,
šocój pa pukvast...

Še močnejša priča je tale ziljska:

nje ime nam hitro pokliče v spomin Aškerčevega »Mutca«, o katerem je F. Brus razpravljajal 1. VII. 1934 v Sl. — Tu omenja m. dr., da je Preserje kot Osoje pristen slovenski izraz, akoprav ga Nemci tolmačijo po rodbini Ozius. Isti list je poročal 2. IX. 1936, da Poljaki izkopavajo ostanke Mutca, t. j. Bole-slava Smelega, pokopane l. 1279.

V koroški narodni pripovedki (M. Potočnik) vprašuje kralj Matjaž, ali lažijo še mravlje na tri vrhove: Sv. Krištofa, Šent-Magdaleno, Šent-Urha. Iz Melikove Slov. I 333 razbereš, da so kraji s »Šent« večji, starejši. Na zemljevidu Slovenske Matice stoji Sv. Magdalena. Sta to dva kraja? Glede Urha trdi naš sprevodnik, da je le slabo izrekan »vrh«. Na severu od Urha je Šmihel, kjer je šent reduciran ob jezikovni krizi na Š! V krstnem imenu govoré nekateri h kot š: »Jaz sem Mišjev, ti si Mišjev, oba sva miš jela.«

V Vernbergu je pred vojno županovel Slovenec Vošpernik, pač istega porekla kakor Mencingerjeva Ušperna, ki sem jo srečal tudi na Kočevskem in jo Pleteršnik beleži: lošperna, t. j. tepka, bruške v logu, Holzbirne.

Hotel Strimitzer nas opozarja, da je v bližini selo Strmec (Sternbg.). Polglasnik je tu podan z i, včasih pa ga nadomesti u, n. pr. Tultschnig, slov. Čajnice, ali Čajnce, iz Tlčanice. Z u so pele vokalni r nemške dive lani na ljubljanskem velesejmu: moje surcé.

Tudi Francoz Thérive je zapisal Kourklets za Krklec.

Ob naši poti leži Kovče, skrčeno iz Lukóvik ali Lukóvica (Vs Koviče). Za njo se niza Skočidol, pogruntan iz prvotne oblike Skočidlo, skočidalo = slap, sopotnica, kar je šlo z vso bedastočo v nemški prevod: Gottesthal (L. Pintar, LZ. 1911, 591). Z enakim obrazilom je stvorjen naziv Matschiedl, slov. zdaj Močile, občina Šteben na Zilji; dalje Pojedl (pojilo), obč. Himmelberg, in Pail v graški okolici.

AVG. VOGT

Drveč mimo Lipe smo si nekateri v duhu s tiha ponavljali Levstikova stiha:

Korotan je čuden svet,
Lipa nosi hrastov cvet...

Lipa : Sloven, hrast : German. Tako je poudaril dr. Kravina v svojem predavanju 13. dec. 1936 in pristavil, da je od 400.000 duš na Koroškem 100.000 pristnih Nemcev. Slovencev je še 100.000, od teh komaj $\frac{1}{3}$ še zavednih: Podjuna, Rož, Sp. Zilja. Tretjino tvorijo zagrizeni nemškutarji: učitelji, orožniki, sodniki, financii. Ta sloj se je l. 1934 izneveril Avstriji in potegnil s Hitlerjem. L. 1906 je Šušteršič priznal volilni red, ki je prinesel Korošcem obup. Plebiscit je bil že tedaj izgubljen. Kje so časi, ko se je naš kmet upiral nemški gospodi? Saj prve kmetske vstaje na Slovenskem so bile v Korotanu, in sicer v 2. polovici 15. stoletja...

Oj preljuba Kremeljica,
ki si naša zabanica...

Tam na jugu stoji Tmarja ves, nazvana po Otmarju (Ot-mar: po bogati dedovini sloveč). Zakaj ne: Tmarja ves? Mehčanje r-a se je po Miklošiču jelo zgodaj opuščati. Ramovš-Breznikov Pravopis zahteva nemehčan r pri zapadnoevropskih besedah, a Prešeren je tako ravnal tudi pri Homeru.

O Vrba, srečna draga vas domača, bi bil mogel vzklikniti, ko smo uzrli vas, imenitno po dolgem jezeru, ki ga je nepopoljšljivim plesalcem izcedil iz sodca siv starček — menda za piruhe. Vrba, v nemškem prevodu Felb'n, kasneje Velden, je lansko jesen privabila celo siamskega kralja z obilnim spremstvom. »Bis daher und nicht weiter kamen die serbischen Reiter« te spominja ob cesti napis na povojne trzavice. Vsakdo med nami je že čul o napisu: Sie kamen wie gierige Raben... prišli so ko gladni gavrani! — Ob tem gledanju moraš pritrčiti španskemu pesniku, ki pravi, da na tem parljivem svetu ni resnice ne laži, vse je odvisno od barve naočnikov, s katerimi opazuješ:

En este mundo traidor
nada es verdad ni mentira:
todo es según el color
del cristal con que se mira.

Napisi kot Villa Knappitsch, Haus Krassnig glasno in jasno govore o poreklu prebivalcev... Loga ves, slovenska, bi se morala pisati Ugova ali Uga v., nazvana po posestniku Haugu ali Hugu (Augsdorf). L. Pintar je sporočal

l. 1910 v LZ. (234), da je v okolici Vrbskega jezera nekaj ribiških koč in gostišče ali mežnja (mansio), kar je istega porekla kot francosko maison ali mašun na otoku Krku, pa tudi med Ložem in Loškimi potokom.

Kje pa je Kepa? se je vprašal ta ali oni. Zdaj je tu, zdaj tam, skače ko žoga. Autobus se namreč tako obrača, ko žremo kilometre v južno smer. Loče (pri nas bi bilo Loke?) imajo gostilno s slovenskim izveskom. Naslednja vas kaže dvojno lice: St. Egiden — St. Ilj, Volksschule — ljudska šola; gasilski dom pa le nemško. Hibriden, spoluverški pravopis tiči an nekem čudnem izvesku: Čudnick.

Kot zastopnik našega konzulata je prisedel tujskoprometni referent g. Schlicher iz Loga vasi, s katerim sva se že rokovala v maju 1919, ko je ljubljanska realka napravila izlet v te krasne kraje.

D A U J E

S knjigami je kakor z ognjem v naših ognjiščih: k sosedu greš po ogenj, prižgeš si ga doma, daš ga naprej, in je lastnina vseh.

Voltaire

Proebst: MATERINA SKRB
(lesorez)

Moško srce je kakor jesensko nebo.
(Napisnik pregovor)

V E Č E R N E U R E

IGNAC KOPRIVEC

N A D A L J E V A N J E

Danes sem hodil po mestu, želel sem srečati tebe, srce je slutilo, da si tu, pa sem žel. Podnevi me cest ni strah, ker so polne dostojnih ljudi s cilindri in širokokrajnimi klobuki na glavah, telo pa jim je speto v elegantne povrnjake, da je človek kod nerazumljivega spoštovanja prisiljen pogledati v tla in se prikloniti, ko sreča te ponosne ljudi, in nehotega postane sram samega sebe in svoje skromne vnašnosti. Podnevi ni

razcapancev, ker stoje po cestah redarji, da bi sestradanci s svojo mahedravo hojo ne kršili cestnih predpisov. Na cestah se mora vse gibati naglo, — na povelje, — ko pa je človek lačen, se ne more gibati kot bi se moral, pa pač ovira promet; tega ne dela s kako zavestno, protipostavno namero, ampak samo od lakote, ker je lakota huda stvar. Sicer je tudi še iz drugih razlogov dobro, da sestradancem branijo po dnevi na ceste (ampak ta drugi vzrok pride manj v poštev). Človeku je go-

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXSANDER DUMAS SE. • ILUSTRIRAL HÖRRETRANDERS • PORISNI DOVOLJEN

DOLGA VOZŃJA

Mylady je bila vsa divja od jeze ter se je na potu v Porte La Pointe hotela večkrat vrniti, da poroča kardinalu. Uvidela je, da Athosa ne sme imenovati, ker bi ta govoril o njej in o njenem vžganem znamenju. Morala je molčati, izvršiti svojo nalogo z običajno previdnostjo ter šele po svoji vrnitvi izposlovati od kardinala pra-

vico za maščevanje. Njena ladja se je morala boriti z viharjem in drugimi težavami. Celih devet dni po vkrcanju je še zmerom videla na obzorju francosko obalo. Ko se je Planchet v Portsmouthu vkrcal, da se vrne na Francosko, je prišla agentinja Njegove Eminence na Angleško.

tovo neprijetno tisto večno zasledovane vesti, navadnega greha se izpoveš in duša se ti umiri, živ greh pa gre po vseh potih za teboj.

V samotni, mračni in blatni ulici sem srečal človeka. Prvi trenutek sem celo sam mislil, da ni človek, pozneje, ko me je nagovoril v popolnoma čednem in razumljivem jeziku, se mi je zazdelo, da utegne biti kljub vsemu človek. Pričapljal je proti meni počasi in z odmerjenimi koraki, gledaje v tla. Sprva se mi je zdelo, da se valja po tleh, to pa menda zaradi teme, ki je v tej ulici, pozneje sem videl, da ima noge, in da celo hodi z njimi. Še nikdar nisem videl toliko bolesti v človeških očeh. Edino

enega samega takšnega pogleda se spominjam, a še tega sem videl pri opici. Majhen podeželski cirkus se je ustavil v naši vasi. Poleg požiranja ognja in sežiganja papirnatega denarja, ki ni hotel goreti, so razkazovali opico z mladičem. Vaščani so s čuvstvom opazovali vzajemno sožitje matere in otroka ter se navduševali zlasti nad neprestanim zibanjem samice, držeče mladiča v naročju. Nekoč je mladič plezal po žičasti kletki in jedel kruh, ki so mu ga dali gledalci, nenadoma je priletel od nekoč kamen, zadel mladiča prav v sredo glave, da je brez glasu telebnil na dno kletke. Samica je zatulila s tistim čudnim opičjim glasom, planila k

ČASTNIK

Bil je eden izmed tistih redkih dni, ko sije na Angleškem sonce. Mylady je stala na zasidrani ladji, ko se je približala nenavadno oborožena obalna križarka. Na krov je stopil neki častnik brez spremstva. Moštvo ga je sprejelo z vsemi častmi, ki jo je zahtevala njegova uniforma.

Častnik je spregovoril nekaj besed

s kapitanom ter mu dal prebrati neke papirje. Nato je morala priti na krov vsa posadka.

Po kratkih vprašanjih glede vožnje in cilja je častnik natančno pregledal vse, ki so bili zbrani na krovu.

e

mladiču, ga vzela v naročje ter se postavila pred ljudi ravno in ponosno. Z očmi, polnimi bolečine in smrtnega sovraštva, je šla po ljudeh od enega do drugega, dokler jih ni ustavila na meni. Streslo in zabežalo me je do kosti, da sem zbežal, a še dolgo po tistem dnevu sem videl njen pogled v sanjah.

»Gospod, lačen sem, naj se me usmilijo.« Še vedno me je gledal, da mi je postalo nerodno. Bal sem se tistih vrtajočih oči.

»Nimam, — ničesar nimam, razen dolgov in par cigaret v žepu.« Sram me je postalo svoje revščine, lahko bi mislil, da mu lažem, kakor drugi. Po-

vršnik bi prodal, pa ni bilo starinarja v bližini.

»Tudi cigareto vzamem. Vidim, da drugega nimate, v očeh vam vidim... Vem, — tudi v snažnih oblekah tiče stradači. Celo jaz sem nosil snažno obleko, sicer ne takšne, kot jo imate vi, toda snažno vendar in zaslužil sem jo. Zdaj je pa že dolgo, odkar ne zaslužim ničesar več. Dva in štirideset let sem star, spanje po kletih in vlažnih luknjah mi je pustilo revmatizem v sklepih, da se komaj gibljem, a bi kljub temu delal, ko bi me kje zaposlili. Huje je beračiti; — ampak dela ni in ni, živ pa človek ne more pod zemljo.«

IZ OČI V OČI

Ustavil se je pred Mylady, jo ostro opazoval, rekel pa ni nobene besede.

Nato je stopil h kapitanu, prevzel vodstvo ladje ter ukazal obrniti jadra, kar se je takoj zgodilo. Ladja je odplula v spremstvu križarke.

Ko je bil častnik gledal v Mylady, je skušala ženska brati iz njegovih oči. Star je bil kakih 26 let, imel je

nekoliko poševno čelo, kakršnega imajo navadno pesniki in zanešenjaki. Njegovi lasje so bili kratki in tenki, oči je imel motne in globoke. Usta so mu bila lepo zarezana, močna brada je izdajala veliko voljo. Njegov obraz je bil miren.

Ko so končno dospeli v lukco, je bila že noč.

Prizgal je cigareto in šel, jaz pa sem bežal domov. Kaj bi hodil po mestu, ko pa kljub strogi pazljivosti, ki jo posvečajo cestam, lahko srečam še več teh revmatičnih ljudi, kajti pri nas jih ni malo.

Tebe, Angela, nisem našel. Morda te niti tu ni, — morda, kdo bi vedel, lahko da me je varala podzavest, — lahko, saj človek v tej zmedeni dobi zadvomi celo v neoporečnost svojih čuvstev, kako naj bi verjel sanjam in podzavesti. Morda pa te niti duša ni čutila, kakor sem bil mislil, lahko da je vse to o tvojem prihodu le odblesek spominov iz tedanjih časov.

D A E J E

RIBE Z MORSKO BOLEZNIJO

Na velikih prekomornikih ki prihajajo ta čas iz Amerike, so velike pošiljke zlatih ribic iz Floride in New Jersey ki jih prodajajo na Angleškem in na celini. V zadnjem času je dospelo na ta način n. pr. 5 tisoč zlatih ribic z »Aquitano« in celo 80 tisoč z »Berengario« in 100 tisoč z veleparnikom »Queen Mary«. Pri tem so strokovnjaki, ki spremljajo te ribje prevoze in ki morajo ribe negovati, opazili nekaj nepričakovanega. Viharji, ki so v zadnjih tednih dvižali preko Atlantika, so povzročili smrt premnogih teh ribic, ki so silno trpele zavoljo — morske bolezni. Če valovi prebudo guzgajo oceanske veljane, pričnejo ribice bližavati in blijavajo neprestano dokler ne poginejo. Najmanj odporne so pri tem japonske ribe, med katerimi zahtevajo oceanski viharji največ žrtev.

ČOLN

V megleni temi in v mrzlem zraku so se svetilke komaj videli. Strahopetna Mylady se je zgrozila. Častnik je velel prenesti njeno prtljago v čoln, ji ponudil roko ter jo povabil v čoln. Mylady se je obotavljala in vprašala: »Gospod, ali je na Angleškem navada, da so mornariški častniki na razpolago svojim rojakom in da jih celo iz-

kreajo?«

»To je splošna odredba, ki se mora izpolnjevati v vojnem času in vi ste pač prisiljeni se pokoriti.«

»Dobro, sledila vam bom.«

V čolnu je sedel častnik zraven nje na velikem plašču.

»Naprejš« je zapovedal.

Osem vesel je istočasno zaveslalo in čoln je zdrknil po vodi.

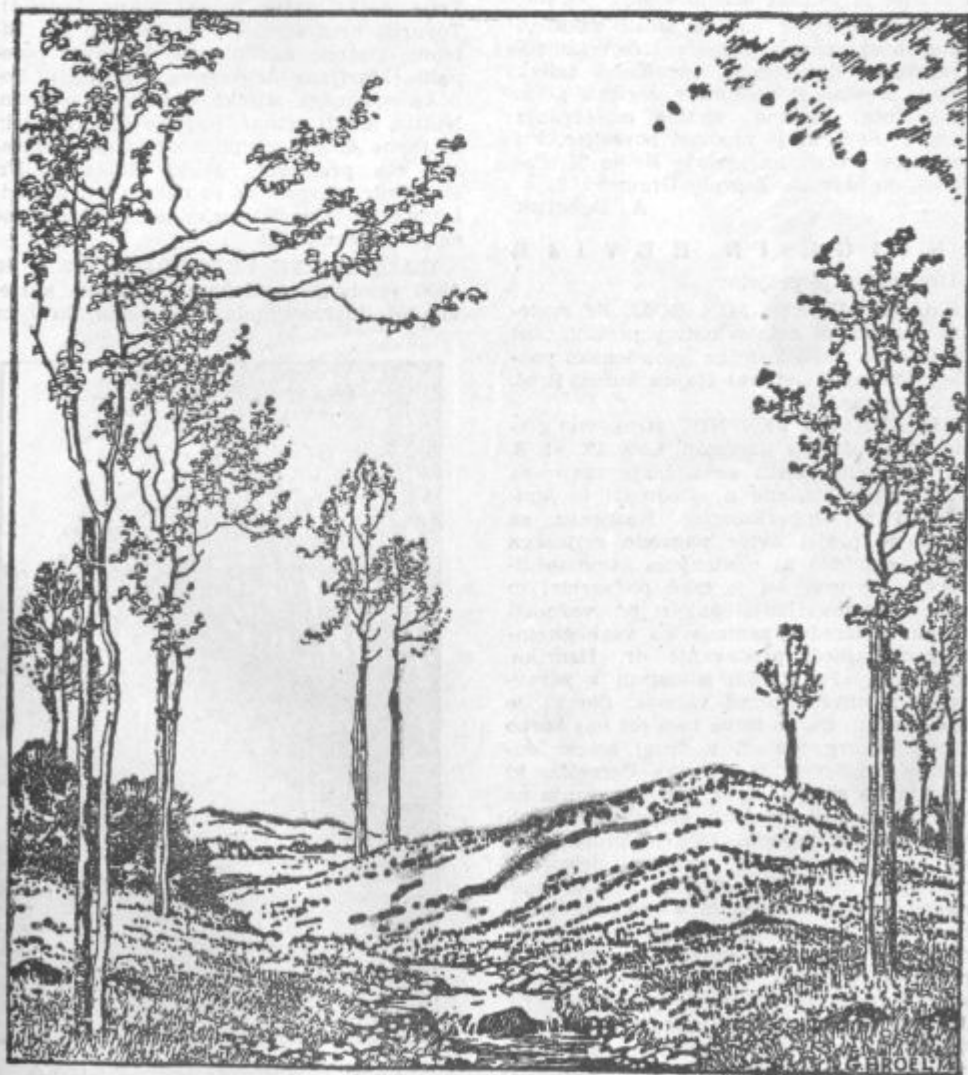
IZ LITERARNEGA SVETA

CRNOGOREC IN SLOVENSKO NARODOPISJE

Mjućun M. Pavičević, ki je te dni dobil za svoje književno delovanje red sv. Save III. st., sluje po velikem številu knjig o svojih rojakih Crnogorcih. Med temi je eno delo »Narodne pikantije«, izšlo kot rokopis za naučne namene. S tem je vzbudil zanimanje pri mednarodni organizaciji za folkloro v Parizu, odkoder so ga pozvali, naj zbere slično gradivo za vso državo. Tudi Slovenija bo kolikor toliko zastopana. In 22. febr. mi javlja neutrudni zbiralec: »Skoro če biti rukopisno gotova moja knjiga Pikantije iz Jugoslavije«. Poleg tega pripravlja, kakor sem lanj po-

ročal v »Zisu« knjigo dobej neobjavljenih lirskih narodnih pesmi iz vseh delov našega ozemlja. Človek komaj verjame, da še zdaj nastajajo vedno nove narodne popevke. Toda noben drugi narod v Evropi in morda noben na vse svetovni nima niti približno tako bujnega pesniškega daru invencije kakor Jugoslovenci« navaja »Slov. Narod« 17. febr. t. l. iz uvoda, ki ga je oskrbel nemški pisatelj Roda Roda za poslednjo Pavičevićevo knjigo »Crnogorski humor i šala«.

Za lirsko zbirko, ki bo vsebovala seveda tudi slovenske prispевke s krajevnimi narječji, pri nas doslej še ni kdove koliko odziva. Še največ se je potrudil Luka Kransko-molec, učitelj petja na klasični gimnaziji v Ljubljani, ki je povezal venček poskočnih

B. BROEL

MAJSKI DAN

s Koroške. Nadalje njegov tovariš Pavel Rančigaj s I. r. gimn. kakor tudi še posamezni moji prijatelji n. pr. Fr. Dolžan. Vsem tem pošilja Mičun P. iskreno zahvalo, meni pa zasaja ostroge, naj ne neham povpraševati po novih prispevkih, češ da je žetev iz Slovenije prepričala.

Poleg tega se je P. odločil, da pripravi knjigo »Slovenci v pripovedkah in anekdotah«, ki naj bi zagledala beli dan v slovensčini. Drzno podjetje! Vendar hoteti je treba, pa pride rešitev z neba. Opozarjam na to zamisel ljudi, ki bi bili željni sodelovati pri graditvi take zbirke. Anekdote, dovtipi, šale iverj je treba navezati na me in kraj kakor tudi na okolnosti v katerih so nastale. Seveda se mora v izrazu pustiti lokalna barvitost. Stvari se ne smejo niti najmanj olepšavati, temveč jih je verno — na kratak in jedrnat način — otet: po grube.

Iz takih domislic naj se zrcali modrost, ostroumnost, znanje, viteštvo, človekoljubje, npravnost, domiselnost, oproščanje žalivk, zvišnost, pretkanost poedincev. Ogibati se je vsake zlobe, osebne mržnje, maščevanja nasproti osebi, ki je predmet povestice. Pri spevke je poslati na naslov: Mičun M. Pavčević, književnik, Zagreb, Grgureva 3.

A. Debeljak

KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo:

KSAVE MEŠKO; MIR BOŽI. Se svolenim autorovim ze slovinstiny přeložil Antoš Horsák. 1936. Založba Společenské podniky, Přerov. Ilustroval Rajko Šubic. Broš. 12 Kč, vezana 20 Kč.

ZDRAVNIŠKI VESTNIK, strokovno glasilo zdravništva v Sloveniji. Leto IX, št. 3. Na uvodnem mestu se začena razprava dr. Tomaža Furlana o »Dednosti in konstituciji pri tuberkulozi«. Razprava, za katero je prejel avtor nagrado celjskega mesta, očitno ni namenjena samo medicincem. Ze prvi del je tako po vsebini in načinu razpravljanja kakor po važnosti predmeta izredno zanimiv za vsakega inteligenta. Sledi predavanje dr. Henrika Heferla o »Praktičnih izkustvih v zdravljenju z ultrakratkimi valovi«. Članek je zelo poučen. Da bo treba tudi pri nas borbo z rakom organizirati v drugi smeri, dokazuje prispevek dr. Stanka Černelča, ki prihaja do sklepa, da v tem vprašanju ne gre več za posameznika, ampak za zdravje celotnega naroda. Očitek propagande za operacijo slepiča zavrača prispevek primarija dr. Mirka Černiča »Kako operiram vnetega slepiča in s kakšnim uspehom?«. Znanj kirurg opisuje svojo metodo pri operacijah, katere uspešnost je potkreplil s statistiko in drugim dokazilnim materialom. Končuje se članek dr. Josipa Benčana »Trije slučaji chorionepithelioma malignum«, nadaljuje se pa mr. ph. R. Damaške »Analiza urina v ordinaciji praktičnega zdravnika«. Posebno za-

nimiv je tudi člančič dr. L. Travnerja o »Podnebju in konstituciji«. Interesanten je prispevek dr. Viktorja Kocijančiča v Skofji Loki v rubriki Iz prakse. Zvezek vsebuje še običajne rubrike za medicince, kjer je med drugim n. pr. poročilo, da po nekaterih državah organizirajo gibanje proti kajenju. Značilna se zdi zadnja notica v rubriki Iz uredništva. »Zdravniški vestnik urejuje primarij dr. Rudolf Neubauer na Goiniku. Celoletna naročnina za ne-zdravnike Din 90.

ZVONČEK, list s podobami za mladino. Leto 38, št. 8. Najnovejša številka tega mesečnika, ki ga urejuje prof. dr. Pavel Karlin, ima naslednjo vsebino: Trije bratje, en sam pir (Lojze Zupanc), April (pesem), Pet modernih basni (Pavel Petrič), Morska kača, Zgodba o čevalččkih (Ivan Podržaj), Trije dečki, trije junaki (Ant. Ingolič), Tovariši brez strehe, Prvi zvončki (V. Bltenc), Drobne zanimivosti, Svetovni potepuhi (Marijana Željeznova - Kokalj), Polička sportnega strička, Pujski in pametni Nikita, Mladi vrtnar, Pavliha (P. Flere) in še razne druge zanimive drobtine. Ilustracije sta prispevala Mirko Šubic in Fr. Podrekar. »Zvonček« se naroča pri upravi: Ljubljana, Francišksanska ulica 6 ter stane celoletno samo din 30.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4806 priobčuje naslednje prispevke s številnimi ilustracijami: Budapešta, kraljica

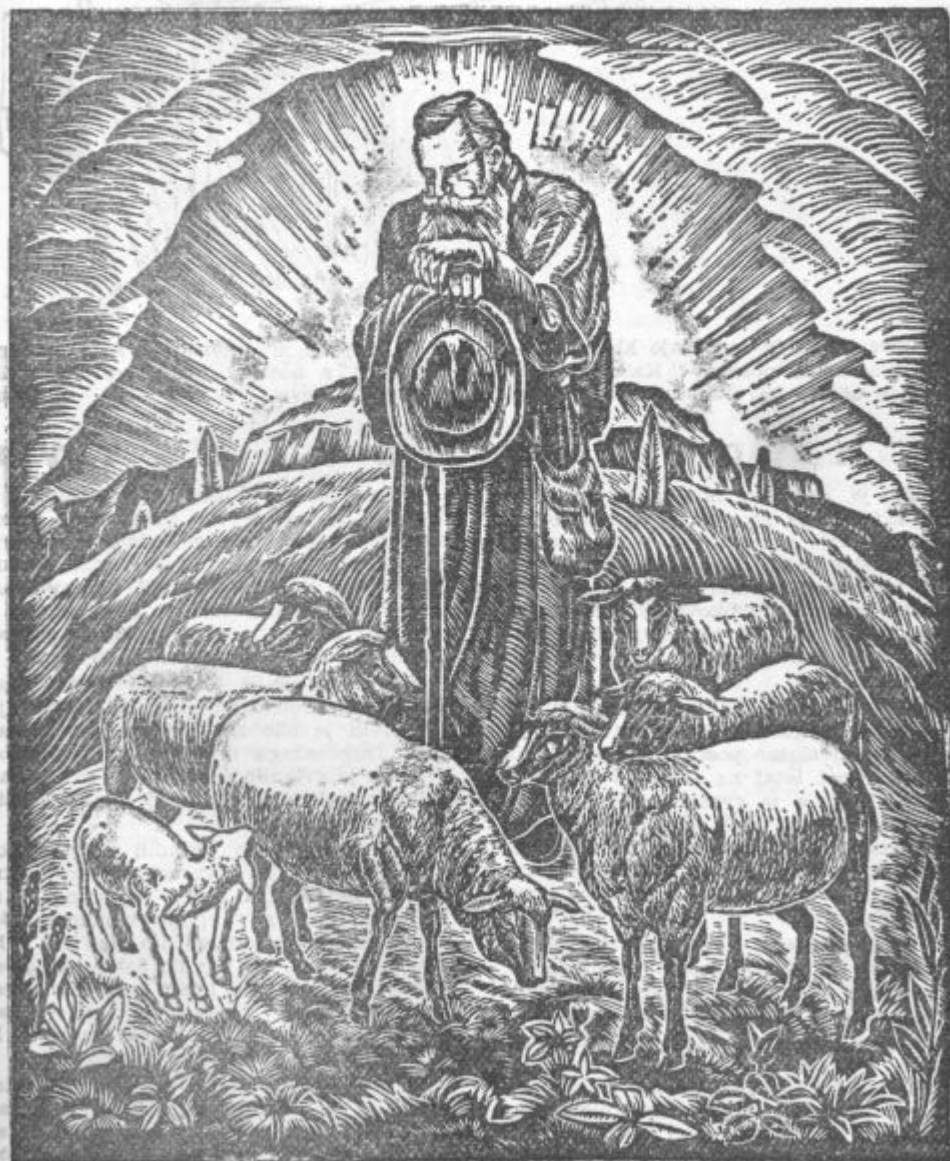
Pavla Honneberg: GOETHEJEVA VRTNA HIŠA v Weimarju

Donave; Uspehi angleške odprave na južni tečaj; Raziskavanje tobaka v nemškem državnem zavodu; Ludwig Uhland (ob 150-letnici njegovega rojstva); Religiozna grafika; Nove izkopsnine na Grškem i. dr.

MORSKA KRESNICA

Ch. A. Kofold, profesor univerze v Kaliforniji, je nedavno izjavil, da je morska kresnica od katere se morje tako čudno svetlika, od sile nevarno bitje. Ta pražival, z znanstvenim imenom gujulax, je

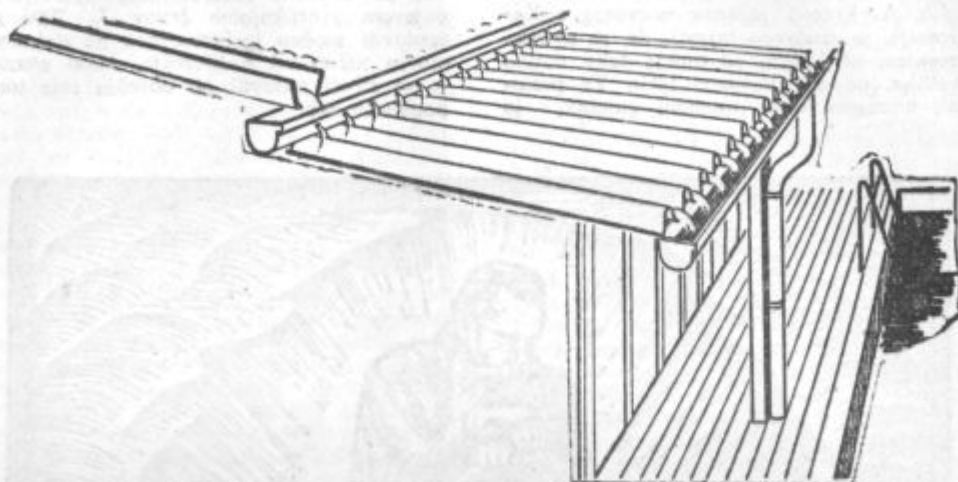
kaj priljubljena hrana klapavicam. Ako použiješ klapavice (školjke), site kresnic, bi te baje doletela nagla smrt, poprej pa bi vse telo popolnoma ohromelo. Ameriški učenjak se sklicuje na mnoge poskuse, ki jih je delal po kalifornijski obali, koder se občasna zastrupljenja ujemajo s pojavom svetlikajočih črvov. L. 1906 so ugotovili močno fosforescenco na debelem morju južno od Kalifornije. Malo pozneje so ribiči naložili ob obrežju cele tone poginulih rib.

TEHNIČNI OBZORNIK

PRAKTIČNA IZRABA SONČNE TOPLOTE

Kdo še ni občudoval gorenjskih kopalnic, kjer na obsežnih strehah upravnih

prostorov in kabin segrevajo hladno vodo naših planinskih potokov? Kakor je razvidno iz slike, kaj kmalu ne bo treba

vsem tem kopalnicam več svojih kovinskih streh. Uspeli poskusi so namreč posredovali spoznanje, da zadošča streha, krita z dolgimi, zlebkatom naličkajočimi opekami iz eternita,

Ker segreje orisana streha vodo za 6

do 9 stopinj, ni dvoma, da so si mnoga kopalnica z novimi napravami potrojile obisk kopalcev. (tma)

R A D I O L E T A L S T V O

Znano je, da so se bile za in proti obstoju Eiffelovega stolpa pravcate bitke. Spričo letošnje razstave pa so to vprašanje dokončno rešili. Uspeh je ta, da bodo stolp popravili. Stroški bodo znašali 3,5 milijona frankov. Strokovnjaki menijo, da se ima stolp za svoj nadaljnji obstoj zahvaliti zgolj kratkovalovni anteni za televizijo.

Hoteč se zavarovati pred neprijetili, je zgradila Švica na Jungfraui (4116 m nad morjem) slušno postajo. Nova postaja zaznava ropot letal na razdaljo 200 kilometrov. Postaja je zvezana preko posebnega telefonskega voda z dolino. Tako ji bo mogoče v primeru napadov v 55 sek. kundah obvestiti vse varnostne postaje, ki jim pritiče naloga zaviti mesta v umetno meglo.

V USA poseduje 74 odstotkov rodbin, po številu 22.869.000, radio sprejemnike. Spričo tega ni čuda, če prodajo ameriške trdike letno 5.500.000 radio sprejemnikov.

Francoska državna radio-uprava je namestila v vseh večjih mestih (doslej v 50-tih mestih) zvočnike, ki naj služijo prebivalcem s prenosil glasbe državnih postaj. Ker so spričo te ugodnosti zahteve večjih podeželskih krajev po zvočnikih vedno večje, upajo, da v Franciji kmalu ne bo več kraja brez javne glasbe. (tma)

V Ameriki preizkušajo novo letalo, ki je doseglo že na prvem poskusnem poletu hitrost 612 km na uro. Letalo je enokrilnik in je opremljeno z zvezdnim motorjem učinka 1150 konjskih sil. Čeprav znaša njegova razpetina kril le 9,35 m, so s uspešno izrabo aerodinamskih principov dali letalu akcijski polmer 2.700 km.

V Franciji so z letali na dvigni vijak dosegli že izredno lepe uspehe. Najnovejše letalo, ki je bilo zgrajeno na osnovi razpisa francoskega ministra za zrakoplovstvo, se je dvignilo po kratkem zaletu navpično v zrak in je ostalo 10 minut v višini petih metrov.

V Hamburgu so zgradili novo preoceanansko letalo za severnoatlantsko poštno službo. Letalo ima krilno razpetino 27 m. Štirje motorji s skupnim učinkom 2.400 konjskih sil mu omogočajo, da leti s hitrostjo 330 km na uro do 5.000 km daleč. Nemci upajo, da bo letalo preletelo Ocean brez pristanka. Navzlic temu so — pač iz previdnosti opremili nalašč za novo letalo dvoje ladij z letalskimi pračami.

Z niponskim kapitalom ter niponskimi stroji in napravami so otvorili v Kitajju novo letalsko zvezo, ki bo vezala mesta Iholom, Kalgan, Peiping, Tientsin, Činčor in Dadren. Družba, ki opravlja letalski promet se imenuje »Haitung«.

ZA LJUBITELJE CVETLIC

Cvetlice v maju

Mesec maj, ki so ga nekoc tako vneto opevali pesniki, je tu. V naravi vse kljše in cvete. Toda staro pravilo: rastline, ki ne »prenesejo« snega, ne smejo biti pred sredo maja na vrtu ali na balkonu, velja še danes. Ena sama mrzla noč lahko uniči nežno rastlinsko življenje. Zato moramo biti previdni. Seveda pa ne smemo zato zamuditi pravega časa. V sončno, dobro razrahljano in pognojeno gredo vsadimo paradižnike. Rastlinice dobimo pri vrtnarju,

ki jih moramo previdno presaditi. Tudi fižol je zelo občutljiv za mraz. Če hočemo imeti zgodnji fižol, napolnimo v začetku maja cvetlične lonce z dobro vrtno prstjo, v vsakega položimo po pet zrn zgodnje vrste, postavimo nato lonce v zmerno tople prostor ob oknu in skrbimo, da je prst zmerom nekoliko vlažna. Sredi maja jih presadimo v posebno gredo po pet rastlinic s skupnim koreninjem v razdalji po 30 cm. Tudi semena kumar in buč lahko »vsejemo« sredi maja na prosto, ne smemo pa pozabiti, da potrebujejo mnogo sonca in mnogo hrane.

V začetku maja lahko položimo tudi gomolje dalje in gladijol v zemljo, toda njih krali moramo do srede meseca ponoči varovati pred mrazom, najbolje tako, da poveznemo čeznje cvetlične lonce. Za begonije je čas po 15. maju. Pred tem dnevom tudi ne sej kapucink, če hočeš, da bodo krasile tvoj vrt in balkon!

Katere cvetlice so najprimernejše za balkone? Kjer je sončno, toda vetrovno, so pokončne in viseče pelargonije še najhvaležnejše. Na sončnih, toda nevetrovnih balkonih uspevajo dobro salvijs, marjetice i. dr. Na prostor, kjer stje sonce le nekaj ur, posadiš najbolje viseče fuksije, ki navadno uspevajo tudi na kraju, kjer ni nikoli

sonca. Seveda to ne more biti pravilo za cvetličenje balkonov. Ravnati se moraš po lastnih izkušnjah.

Tudi večina naših sobnih cvetlic se že veseli svojega poletnega življenja na prostem, toda pred sredo maja jih ne smeš prenesti na balkon ali na vrt, zlasti ne letos, ko je vreme tako nezanesljivo. Te naše prijateljice so močno občutljive za slabo vreme, ki jim lahko zelo škoduje. Lahko si nakopljejo močan prehlad, lahko pa tudi nevarno obolijo.

POLJSKI POMPEJI

J. Kostrzewski, vseučiliški profesor v Poznaju, je izkopal predslavonsko mesto ob jezeru Biskupinu, ki ga je zablitala reka Gasawka. Naselbina je edinstvena te vrste v Evropi: stoji pa ne kolih, ampak na močvirnih tleh. Segs v dobo 700 do 500 pred Kr. Imelo je »lužiško omiko«, ki je cvetela v tem času med 1400 in 500 pred Kr. Našli so mnogo orodja, posodja, n. pr. kopač od rogov, šila, statve, puščice itd.

PRAKTIČNE NOVOTE

Mlinček za mešano kavo

Kjer imajo v gospodinjstvu dvojno vrsto kave, recimo poleg prave tudi sladno ali drugo podobno kavo, bo mlinček z dvema štrambama za različne vrste zelo koristen. V tem primeru ni več potrebno, da bi razne vrste pred zmletjem s potratu časa mešali. Med mletjem samim je mogoče sestavljati mešanico, ki si jo želiš, s preprosto manipulacijo brez škafel in škrmcljey ali grezlnih meril. Dve raz-

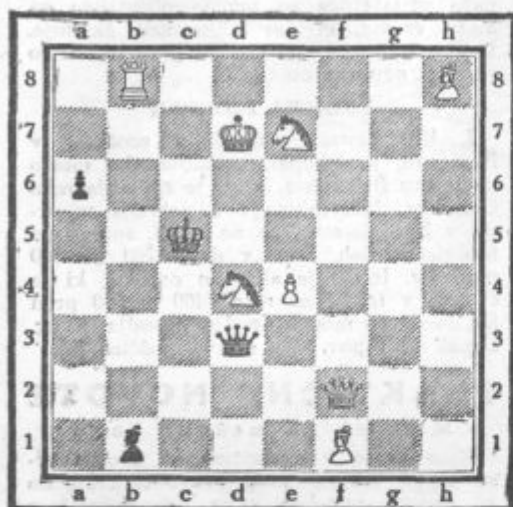

lični vrsti kave sta dobro zaprti v dveh steklenih štrambah. Pokrovček z bajonetnim zaporom in plutovinasto zapiralno plastjo skrbi za to, da aroma ne uhaja. Motno steklo brani kavna zrna pred škodljivo dnevno svetlobo, a pri tem nam je mogoče stalno videti, koliko kave je še v štrambah. Naravnano porivač in zmelejmo poljubno količino ene vrste kave, pri čemer nam merilna lestvica na stekleni lovljini napravi natančno pove, koliko kave smo zmeleli. Z enostavno preložitvijo porivača nameljemo nato poljubno količino druge kavne vrste. Mletje oskrbujeja dve jekleni plošči, izmed katerih je ena gibljiva, druga negotljiva. Ti plošči zmelejeta enako drobno bodisi kava, bodisi jačmenova zrna.

PROBLEM 200

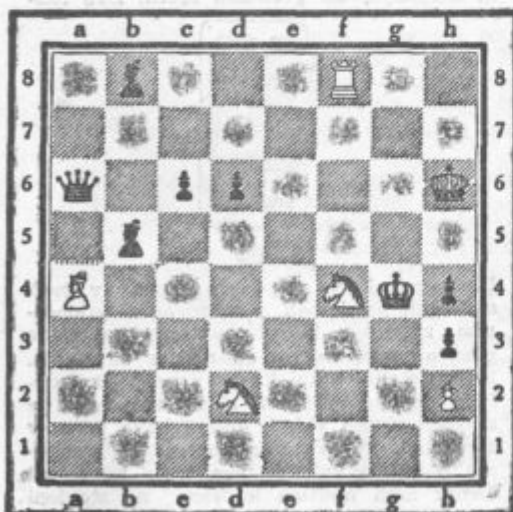
M. Segers
»Schackspelarene« 1934

Mat v dveh potezah

PROBLEM 201

H. Tschirschowitz (Schönebeck)
»W. Schachzeitung« 1936

Mat v treh potezah

Rešitev problema 199

1. a2-a3 grozi Tb4 mat, Sg2 (a), Dc6 mat 1...Sf5 (b), Dxc2 mat 1...Sg4 (c);
2. Dc4 mat, 1...Sd5 (d), 2. De8 mat.

ZA BISTRE GLAVE

319

Zgodovinska letnica

Neko zelo važno zgodovinsko letnico ob koncu srednjega veka dobimo na ta način: polovico te letnice odštejemo od 938, odštejemo nato ostanek od 202 in če delimo rezultat z 80, dobimo 8. To je obenem polovična vsota vseh števil v številu ki ga iščemo. Za katero letnico gre?

U G A N K A

Crassus

Prepevam, piskam, pripovedke pravim,
politikom prinašam poročila,
priložnostnim, pa tudi pristno pravim.
O priliki pa plačam po potrebi.
Kratka moja je BB.
Kako pa celo bo ime?

(Brezlični brzojav, radio).

CRNA BODOCNOST

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNISTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafjeva ulica 5 — Mesečna naročnina Dln 4,—
po razpisalnih dostavljena Dln 5,—